

a l'estudi del patrimoni reial (p. 67-71) que denoten un intens i profitós treball sobre el tema que l'ocupa i del qual, com queda dit, tenim ací una evident manifestació. Vull remarcar molt especialment aquest rigor documental i la transparència en donar a conèixer en detall la ubicació de la documentació estudiada, tot i tractant-se, com diu el mateix autor, d'una síntesi d'alta divulgació.

El llibre destaca a més a més per la seva claredat expositiva, des del moment que relaciona amb precisió els principals fets polítics i militars amb el procés formatiu de la que ell, amb plena justificació (p. 10-11), anomena *fiscalitat d'Estat*.

El perquè considera que fins a la segona meitat del segle XIV no es pot parlar de fiscalitat d'Estat roman palès en les pàgines introductòries: d'una banda a les darres del segle XIII i primera meitat del XIV els impostos votats en Corts afectaven solament el braç reial o de les ciutats. A partir de 1360 també els braços militar i eclesiàstic es veuran obligats al pagament dels tributs fiscals votats en la Cort: la proferita o donatiu, que a partir del 1350 representarà la gran part dels recursos financers de la Corona. Un segon argument de l'autor per situar en l'època citada la definitiva consolidació de la fiscalitat és el seu «caràcter regular i permanent, sense que depengui ja de les contingències bèl·liques del període anterior» (p. 11).

D'altra banda, la complexitat del tema és ben evident. Només llegint la «bateria» de

preguntes plantejades per Henneman en el seu estudi sobre el finançament de la guerra en la França del segle XIV i que recull Sánchez, hom es pot fer una clara idea de la problemàtica que la recerca sobre la fiscalitat en qualsevol regne medieval suscita.

El procés formatiu o naixement, com es titula l'obra, d'aquesta fiscalitat d'Estat bascula contínuament entre els recursos que genera el patrimoni reial i les apel·lacions a la fiscalitat extraordinària, quan, per dispendis del patrimoni, cas del regnat de Pere el Catòlic, o per necessitats excepcionals, que esdevenen corrents, cas de les guerres amb Gènova, Sardenya, Castella, etc., els recursos patrimonials no són suficients.

L'estreta relació de Corts i municipis catalans és una altra de les característiques que es desprenen d'aquest treball, des de moment que mostren clarament un aspecte que sovint ignora l'historiador de les institucions.

Els precisos i complets aclariments bibliogràfics succintament comentats per capítols clouen aquest treball, el qual, malgrat la qualificació que fa Manuel Sánchez de pàgines un xic prematures, crec que ens trobem davant d'una obra que ens era del tot imprescindible i que obre el camí cap a la recerca de l'evolució d'aquesta fiscalitat en la Catalunya dels darrers segles medievals, camí, que em consta, continua obrint, trepitjant i avançant Manuel Sánchez i el seu equip de treball.

Antoni M. Udina i Abelló

SCIASCIA, Laura

Le donne e i Cavalieri, gli affari e gli agi. Famiglia e potere in Sicilia tra XII e XIV secolo

Messina: Sicania, 1988

Pergamene siciliane dell'Archivio della Corona d'Aragona (1188-1347)

Palermo: Società Siciliana per la Storia Patria, 1994.

Dues aportacions singulars de la doctora Laura Sciascia, de l'asidua recercadora de documentació siciliana a l'Arxiu de la

Corona d'Aragó des de fa uns quants anys. Realment ella completa els seus estudis propis del seu país sobre els docu-

ments de la lloctinència de Frederic d'Aragó (Palerm, 1972) i sis anys més tard el Volum d'Acta Curie Felicis Urbis Panormi.

Ara ens ofereix un volum que recull els pergamins del nostre Arxiu Reial des del 1188 al 1347. Es tracta de documentació més aviat privada i que ja havia conegut Carini respecte a la dels regnats des de Pere II a Jaume II, mentre que els documents del temps de Pere III havien estat citats per Giuffrida (d'aquests pergamins, n'havia editat 117 al *Cartulario Alagona*).

Encara que es dona la data del 1188, de pergamins anteriors a Jaume I n'hi ha solament dos. A partir del número 3 ja són des del regnat d'aquest rei, el Conqueridor. El nombre total de depergamins transcrits i degudament «regetats» arriba als 121, corresponents a l'any 1347.

El conjunt dels documents ofereix un gran interès per a l'estudi de la noblesa siciliana, i la relació amb els nostres reis és més aviat per incloure els regnats esmentats (també de Jaume II, els Alfons i sobretot Pere el Cerimoniós) que no pas per veure-hi la relació política d'aquests nobles amb la monarquia. Sobresurten, però, alguns pergamins

atorgats pels mateixos sobirans catalanoaragonesos.

L'edició és molt correcta: cada document va precedit per la data, la signatura, etc., i conté un ampli resum. Hi ha a més nou làmines que reproduïen signatures de jutges i de nobles, en un nombre bastant considerable. Uns índexs, a les darreres planes, que amb cura recullen onomàstics i topònims.

L'altra publicació de Laura Sciascia és un estudi familiar orientat, però, des del punt de vista de la relació entre família i poder; el seu estudi va dels anys seixanta del segle XII, des del rei Guillem II, fins a la segona meitat del XIV, a l'època de Frederic IV. En conjunt estudia els esdeveniments de la Sicília a partir de cinc famílies: els Abbate, Fimetta, Scordia, Incisa, Centorbi i Rosso.

Dedica quinze planes a distints arbres genealògics d'unes setze famílies. Inclou un bon índex de noms i de llocs, en què es recull especialment les cites de les esmentades cinc famílies; cal remarcar que la família Moncada (escrit sense la *r* després de la *e*) hi ocupa un lloc molt important.

Frederic Udina i Martorell

ALTISENT, Agustí

Diplomatari de Santa Maria de Poblet (960-1177). Vol. I

Barcelona: Abadia de Poblet; Generalitat de Catalunya, 1995.

Certament que la historiografia catalana es troba en un moment de plena satisfacció, ja que en molts pocs anys s'ha completat un aspecte de la història medieval: el de les fonts documentals. En aquest aspecte estàvem en una situació de retard.

Des del 1938, en què es va publicar el *Cartulari de Poblet*, gràcies a l'esforç de Pons i Marqués, vàrem haver de passar a la dècada dels quaranta, anys, per cert, de grans dificultats econòmiques; i malgrat això, l'Escuela de Estudios Medievales que tenia la seva seu a l'Arxiu de la

Corona d'Aragó, dirigida per Martínez Ferrando, treia a la llum dos diplomataris de gran volada: els dos volums del *Liber Feudorum Maior*, obra de Mn. Francesc Miquel i Rossell i, al cap de poc temps, el *Cartulari del Monestir de Sant Cugat*, en tres volums. Aquests densos llibres foren publicats gràcies a l'esforç de Mn. Josep Rius i també de l'Escola del Consell d'Investigacions Científiques.

Després sortia *El Llibre Blanch de Santes Creus*, també obra de l'esmentada Escuela i del també citat Consejo Superior